

Jaarverslag

12



# Vrijwillige bescherming steenuil en kerkuil in Noord-Brabant



*natuur dichtbij huis*

**Brabants Landschap**

Coördinatiepunt Landschapsbeheer



# Colofon

Samenstelling en eindredactie  
Jochem Sloothaak en Stijn van Gils

Foto's  
Marco Renes, Jochem Sloothaak

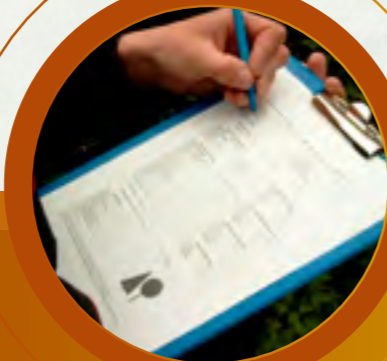
Ontwerp en opmaak  
Linda van Eijndhoven, Hans van Loon  
x-hoogte, Tilburg

Drukwerk  
Drukkerij Gianotten

Uitgavedatum  
maart 2013

Uitgave  
Stichting Het Noordbrabants Landschap  
Coördinatiepunt Landschapsbeheer  
Postbus 80, 5076 ZH Haaren  
Telefoon: 0411 66 40 10  
E-mail: [info@brabantslandschap.nl](mailto:info@brabantslandschap.nl)  
Internet: [www.brabantslandschap.nl](http://www.brabantslandschap.nl)

 *natuur dichtbij huis*  
**Brabants Landschap**  
Coördinatiepunt Landschapsbeheer



# Voorwoord

12



Het was opnieuw een goed uilenjaar, ondanks de soms extreme weersomstandigheden vroeg in het jaar. Steeds weer blijkt dat het plaatsen van kasten op de goede plekken een belangrijke bijdrage levert aan de opbouw van de populatie. Door de broedresultaten te analyseren met kennis van de plaats en de omgeving ontstaat meer inzicht in de biotoopeisen van de uilen.

Het is een opsteker dat de uilen het toch goed kunnen doen in ons intensief gebruikte agrarische gebied. Maar dan moet je wel weten hoe je op specifieke punten het biotoop geschikt kunt maken en verbeteren en, wat zeker zo belangrijk is, zorgen dat het ook daadwerkelijk gebeurt. En dat is iets wat wij met 6.500 projecten waar maken.

We mogen vaststellen dat de uilenbescherming een prima functionerende vorm van vrijwillige natuurbescherming is. De uitdaging is dit vast te houden en ook een jongere generatie te interesseren voor dit prachtige natuurbeschermingswerk. Vanuit Brabants Landschap willen wij graag met de uilenwerkgroepen overleggen hoe we hen het beste terzijde kunnen staan.

*Jan Baan*  
Directeur Brabants Landschap



Klik op de paginacijfers  
en ga naar het  
desbetreffende hoofdstuk

# Inhoud

Inleiding

Coördinatie en ondersteuning

Jaaravond 2012

Omstandigheden seizoen

De steenuil

Coördinatorenexcursie

De kerkuil

Kampioen onder de kasten

Landelijk beeld

Bijlagen



# Inleiding

12



Tot voor kort ging het ronduit slecht met kerk- en steenuil. In 1980 waren er naar schatting nog maar 100 kerkuilpaartjes over. Zulke cijfers zijn nu niet meer voor te stellen. Dit jaar zaten alleen al in Brabant 391 paar kerkuil en daarmee werd recordjaar 2008 niet eens overtroffen. Ook de steenuil gaat de goede kant op. Door intensivering van het agrarisch gebied dreigden geïsoleerde populaties te verdwijnen. En juist dat wegvallen van enkele populaties is voor de steenuil desastreus: de jongen gaan niet ver bij hun ouders vandaan. Dus, eenmaal ergens weggevalen, altijd weggevalen. Maar met meer dan 700 Brabantse broedgevallen deed ook de steenuil het prima in 2012.

Dankzij vrijwillige uilenbescherming en biotoopverbetering hoeven we ons op korte termijn niet langer druk te maken. Het plaatsen van kasten helpt enorm, zeker in combinatie met biotoopverbetering. Rond de 5.000 nestkasten hangen er in de provincie. Maar de afgelopen 25 jaar heeft het Coördinatiepunt Landschapsbeheer ook meer dan 6.500 natuurprojecten gedraaid. Houtsingels, poelen, kleinschalige natuur. Stuk voor stuk projecten die de uilenstand er weer bovenop geholpen hebben.

Kerk- en steenuil zijn door dat succes een buitenbeentje in het agrarische gebied. Gemiddeld zagen boerenlandvogels sinds 1960 maar liefst 75% van hun broedpopulatie verdwijnen, becijferde Sovon Vogelonderzoek. Typische vogels, zoals grutto en veldleeuwerik, maar ook verschillende bijen en vlinders dreigen ondanks allerlei inspanningen gewoon weg te vallen. Landelijk worden steeds grotere vraagtekens gezet bij de effectiviteit van natuurbeheer in het agrarische gebied.

Wij zijn daarom beretrots op zo'n succesverhaal als dat van kerk- en steenuil. Het geeft hoop dat ook andere soorten er weer bovenop kunnen komen. We hopen dat steen- en kerkuil ook in de toekomst op hulp van enthousiaste vrijwilligers kunnen blijven rekenen. Want de andere boerenlandvogels laten duidelijk zien: gevaar ligt altijd op de loer.



## Coördinatie en ondersteuning



DOOR OPSPLITSING VAN GROTE WERKGROEPEN BLIJFT HET AANTAL NESTKASTEN BEHAPBAAR EN HET CONTACT MET DE GASTGEVERS INTENSIEF

De 72 uilenwerkgroepen die Brabant telt, vormen de kern van het beschermingsnetwerk steenuil en kerkuil. In 2012 kwamen er twee nieuwe groepen bij. De UWG Uilenspiegel (Riel) en UWG Heeze. Steeds vaker splitsen gegroeide groepen zich op in kleinere zelfstandige groepen. Een goede ontwikkeling omdat zo het werk en de organisatie verdeeld wordt over meerdere personen. Het aantal nestkasten wat onder hun hoede valt blijft daardoor 'behopbaar' en het contact met de 'gastgevers' blijft intensief. De groepen verschillen in omvang van 2 tot 15 vrijwillige uilenbeschermers, maar er is altijd één **groepscoördinator** die het contact onderhoudt met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap. Zij heeft een **provinciaal coördinator** in dienst die de gehele aansturing en de begeleiding van het netwerk in zijn takenpakket heeft. In iedere regio is tevens een **veldmedewerker** van het Coördinatiepunt werkzaam die contacten met groepen onderhoudt, voorlichting geeft en de verspreiding van materiaal (o.a. nestkasten) in goede banen

### Provinciaal netwerk

De 72 uilenwerkgroepen die Brabant telt, vormen de kern van het beschermingsnetwerk steenuil en kerkuil. In 2012 kwamen er twee nieuwe groepen bij. De UWG Uilenspiegel (Riel) en UWG Heeze. Steeds vaker splitsen gegroeide groepen zich op in kleinere zelfstandige groepen. Een goede ontwikkeling omdat zo het werk en de organisatie verdeeld wordt over meerdere personen. Het aantal nestkasten wat onder hun hoede valt blijft daardoor 'behopbaar' en het contact met de 'gastgevers' blijft intensief. De groepen verschillen in omvang van 2 tot 15 vrijwillige uilenbeschermers, maar er is altijd één **groepscoördinator** die het contact onderhoudt met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap. Zij heeft een **provinciaal coördinator** in dienst die de gehele aansturing en de begeleiding van het netwerk in zijn takenpakket heeft. In iedere regio is tevens een **veldmedewerker** van het Coördinatiepunt werkzaam die contacten met groepen onderhoudt, voorlichting geeft en de verspreiding van materiaal (o.a. nestkasten) in goede banen

leidt. Per regio (west, midden en oost) zijn tevens **regio-coördinatoren** vrijwillig actief die zorgen dat ze op de hoogte zijn van de stand van zaken binnen 'hun' groepen. Daarnaast stimuleren zij de aanlevering van plaatsings- en broedgegevens en ondersteunen de groepen daarin. De bovengenoemde personen komen circa twee keer per jaar bijeen in de **Provinciale overleggroep steenuil en kerkuil** (zie bijlage 1). Deze overleggroep draagt ideeën aan voor een betere uilenbescherming en brengt zaken ter discussie die spelen in het veld. Hierdoor vormt de overleggroep een belangrijk klankbord bij het bepalen van toekomstige activiteiten met betrekking tot uilenbescherming.

### Ondersteuning groepen

Mede dankzij financiering van de provincie Noord-Brabant en de Nationale Postcodeloterij kan het Coördinatiepunt nestkasten voor beide uilensoorten kosteloos beschikbaar stellen aan de aangesloten werkgroepen. Voorwaarde hiervoor is dat deze op geschikte locaties worden geplaatst en worden onderhouden en gecontroleerd door de werkgroep. De locaties van alle nestkasten worden geregistreerd in een database, waar later de broedgegevens aan worden gekoppeld. Voor groepen die nestkasten op lastig bereikbare plaatsen controleren, worden valbeveiligingssets in bruikleen gegeven. Aangezien groepen ook onkosten maken voor zaken als

houtsnippen, ladders, vergaderingen, nieuwsbrief, etc., ontvangen zij hiervoor een jaarlijkse bijdrage. Tenslotte worden er heel het jaar door op verzoek, 'gastgeveravonden', lezingen of cursussen verzorgd. Met name deze laatste bijeenkomsten zorgen meer bekendheid in de regio, waardoor enthousiastelingen zich soms aanmelden als nieuwe vrijwilliger. Steeds vaker worden uilenwerkgroepen gevraagd om gegevens aan te leveren in verband met ruimtelijke ontwikkelingen. Met toestemming van de lokale uilenwerkgroep kan het Coördinatiepunt die gegevens aanleveren. Als blijkt dat er uilen aanwezig zijn op de planlocatie moet er gemitigeerd of gecompenseerd worden als voorwaarde voor een bouwvergunning. Het Coördinatiepunt en de regio-coördinatoren begeleiden de werkgroepen bij de invulling van deze compensatie.

### Activiteiten groepen

Steen- en kerkuil kunnen alleen goed beschermd worden als het biotoop jaarrond geschikt is. Er moet voldoende voedsel zijn, voldoende schuilplaatsen en er moet nestgelegenheid zijn. Hierin speelt het netwerk van vrijwillige uilenbeschermers een centrale rol. Zij onderzoeken bijvoorbeeld waar de uilen zich bevinden en of nestlocaties ontbreken. Ten behoeve van de verspreiding worden inventarisaties gedaan. Om vast te stellen of geplaatste kasten gebruikt worden, worden **kastcontroles** uitgevoerd. Uilenbeschermers geven ook adviezen en tips aan de 'gastgevers' met betrekking tot biotoopverbeterende maatregelen en veiligheid. In veel gevallen zal een veldmedewerker van het Coördinatiepunt tijdens een keukentafelgesprek nadere uitleg ge-

ven over de beste maatregelen en of er subsidiemogelijkheden zijn.

Door deze activiteiten worden **belangrijke gegevens** verzameld die onder andere dit jaarverslag tot stand hebben gebracht. Territoria, vrije broedgevallen en broedgevallen in kasten worden geregistreerd in het 'Invulformulier broedgegevens'. Na afloop van ieder seizoen worden de ingevulde formulieren opgestuurd naar het Coördinatiepunt, waar alles wordt ingevoerd in de provinciale database. Bruikbare gegevens worden vervolgens aangeleverd voor de landelijke database. Deze gegevens zijn van belang omdat ze aantonen dat de huidige wijze van bescherming werkt!

Tevens organiseren groepen **streekbijeenkomsten** waarop gastgevers, uilenbeschermers en andere geïnteresseerden geïnformeerd worden over de bescherming van de steen- en kerkuil in het bijzonder en de overige Nederlandse uilensoorten in het algemeen. De bescherming van de kerk- en de steenuil heeft zich ook verbreed. Zoals u in de vorige paragraaf heeft kunnen lezen komen groepen steeds vaker in actie wanneer door ruimtelijke ontwikkelingen de nestplaats of het foerageerbiotoop van de vogels wordt bedreigd.



UILENBESCHERMERS GEVEN ADVIEZEN EN TIPS AAN GASTGEVERS OVER BIOTOOPVERBETERING



## Jaaravond 2012:

### Wetten, filmpje en De Braakbal voor Maria van Amstel en Leo Daanen

Uilenbescherming is breed. Naast het aanbieden van geschikte broedplaatsen (nestkasten) en het verbeteren van het biotoop (erfbeplantingen) worden uilen ook op een andere manier beschermd. Namelijk door de wet.



Op de jaaravond in Vught werd hierop uitgebreid ingegaan door twee sprekers van de landelijke koepels 'Steenuiloverleg Nederland' en 'Kerkuilengroep Nederland'. De broed- en/of verblijfplaats plus het leefgebied van de steenuil en de kerkuil worden door de Flora- en Faunawet (FF-wet) jaarrond beschermd. Toch is het niet zo dat bouwprojecten geen doorgang kunnen krijgen als er steenuilen huisvesten. Als er tijdig en voldoende maatregelen worden genomen kan een ontheffing verkregen worden. Dat kan door te mitigeren en/of

te compenseren. Mitigeren is het 'verzachten' van de ingreep op de plaats zelf, bijvoorbeeld door bij het renoveren van een oude schuur een uilenkast in te bouwen. Bij compenseren vervang je als het ware het oude leefgebied. Bijvoorbeeld door een nieuw rijtje knotwilgen aan te leggen.

Voor een afdoende bescherming is dit jaar een 'soortenstandaard' voor de steen- en kerkuil gepubliceerd. Daarin zijn de punten aangegeven waarover de aanvrager

van een ontheffing informatie moet verstrekken. Het Coördinatiepunt probeert samen met uilenbeschermers, gastgevers, gemeentes, waterschappen en adviesbureaus de beste invulling te vinden voor de uilen.

#### Steenuillevens van begin tot eind

Op de jaaravond in Vught werd verder een film gespeeld van Joop Kok. In 8 minuten wordt een volledig broedseizoen van de steenuil gevolgd en voorzien van commentaar. "Omdat er van begin tot eind is gefilmd, zie je op een geweldige manier de grote betrokkenheid van beschermers bij 'hun' uilen", aldus één van de bezoekers van de jaaravond. Voor wie de film gemist heeft: de film is ook te bekijken op het YouTube-kanaal van Brabants Landschap (<http://www.youtube.com/brabantslandschap>; zoekterm: bescherming steenuil dichtbij huis).



#### Oorkonde naar dynamisch duo

De oorkonde 'uilenbeschermers van het jaar' ging naar het duo Maria van Amstel en Leo Daanen. Hun



groep, Vogelwacht de Maasheggen, is één van de meest actieve groepen in Brabant en dat is voor een groot deel aan hen te danken. En dat is niet alles: de groep beperkt zich niet tot de steen- en kerkuil alleen, maar ontfermt zich in één moeite door ook over bosuil, torenvalk, zwarte stern en visdief, om maar enkele soorten te noemen. "Dit noem je pas 'verbrede soortenbescherming'!", aldus Jochem Sloothaak, coördinator soortenbescherming. Hij vervolgt: "Dit 'dynamische duo' is de motor achter al het inventarisatiewerk en het nestkastenproject. Al tientallen jaren weten ze hun enthousiasme op anderen over te brengen, te beginnen bij de jeugd met natuurprojecten op scholen. Op die manier creëren ze een volgende generatie uilenbeschermers. Voor het controleren en schoonmaken van maar liefst 165 kasten - iedere uilenbeschermers weet hoeveel werk dit kost - leggen ze jaarlijks zo'n 1000 km af. Opmerkelijk is echter vooral de goed bijgehouden administratie van alle mogelijke data. Steevast krijgen we de data als eerste uit hun werkgebied. Dit helpt ons enorm om het maatschappelijk belang van uilenbescherming aan te tonen." Maria van Amstel en Leo Daanen reagerden verrast. Naast de oorkonde ontvingen zij ook 'De Braakbal'; een aanmoedigingscheque ter waarde van € 250,00.

# Omstandigheden 2012

## Januari – februari “De kerkuil is waarschijnlijk verhongerd”

Beschermingsseizoen 2012 begon koud, met temperaturen tot min 25 graden. Straf weer voor de beschermers, die in die tijd nieuwe kasten ophangen in geschikt gebied en soms nog wat laatste kasten schoonmaken. Maar, strenge sneeuwinters zoals 2012 zijn slecht voor kerk- en steenuil. Muizen, hun belangrijkste prooi, kunnen zich dan goed onder de sneeuw verschuilen. In februari lag op sommige plaatsen een pakket tot 14 centimeter. John Opdam, van Vogelwacht Uden kan zich dat nog goed herinneren. “We vonden een dode kerkuil in een kast in Odiliapeel. De vogel was waarschijnlijk verhongerd.”

## Maart – april “Wauw, wauw”

In maart en april worden nieuwe territoria in beeld gebracht, van de steenuil. Met een krachtig ‘wauw’, bakenen ze hun territorium af. De kerkuil laat de grenzen van zijn territorium niet horen. Vrijwilligers maakten twee natte maanden mee. In vergelijking met 2011 viel

ongeveer vier keer zo veel regen, daarmee was 2012 een redelijk normaal jaar. Steenuilen kunnen dan veel meer vochtige prooien vinden, zoals regenwormen en kikkers. Mestkevers en dergelijk laten ze dan wat meer links liggen. Normaal gesproken leggen kerk- en steenuil op zijn vroegst half april hun eerste ei, tenminste als er voldoende voedsel aanwezig was.

## Mei – juni “We waren al bijna te laat”

En daar leek 2012 wel aan te voldoen. “We beginnen onze controles altijd half mei”, vertelt Anita van Dooren van Steenuilwerkgroep Oosterwijk, “maar dit jaar waren half mei al jongen uitgevlogen.” Mei en juni waren vochtiger dan normaal, dan kan voor onderkoeling zorgen. Tegelijkertijd kunnen steenuilen bij vochtig weer ge-

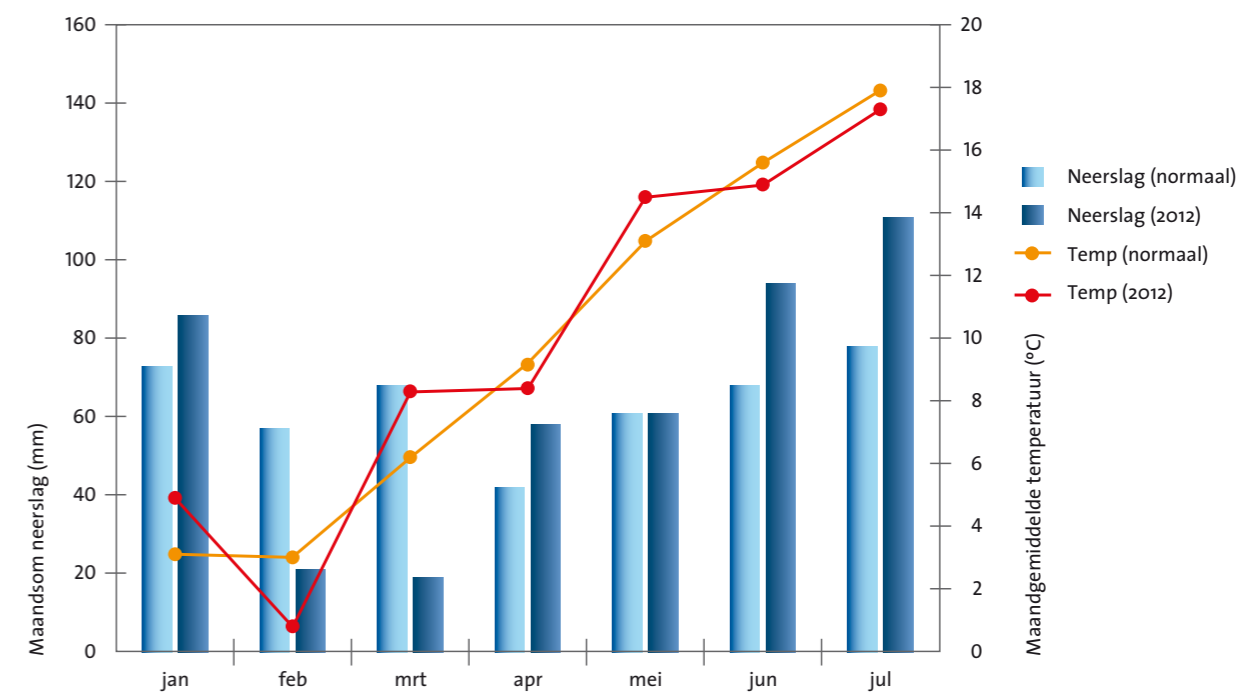


makkelijk natte prooien zoals wormen vinden. Ook de muizenstand lijkt redelijk geweest te zijn, al werden op Waarneming.nl iets minder waarnemingen van veldmuis gedaan dan in 2011. Maar, duidelijke cijfers over het aantal muizen ontbreken. Het blijft daarmee onbekend hoe het voedselaanbod in 2012 precies was. “Als we in de kasten keken, vonden we in elk geval veel prooien”, aldus Anita.

## Augustus – september “Ze zijn er al”

Augustus was warmer en wederom natter dan normaal. Door het vochtige weer, met relatief veel voedsel, konden kerkuilen aan een tweede broedsel beginnen. Voor de jongen die uitvlogen was dit vochtige weer juist ongunstig, zij vonden in al die regen minder gemakkelijk beschutting. Vogelwacht Uden plaatste in die tijd alvast wat extra kasten rond plaatsen waar ze eerder een steenuil hoorden roepen, waaronder eentje in de Maashorst. “Twee dagen later werden we gebeld door de bewoner: ja hoor, de jongen zitten er al”, vertelt John Opdam. “Wat?”, reageerde John verbaasd, hij ging met-

een kijken. “De kast zat inderdaad vol met jonge steenuilen die de natte buitenlucht probeerden te vermijden. De eik waar we de kast plaatsten bleek helemaal hol van binnen en werd al gebruikt als broedplaats. Maar, de jongen zochten liever de droogte van onze nieuwe kast op.”



Figuur 1 ► Verloop temperatuur (lijnen) en neerslag (kolommen) in de eerste helft van 2012



# De steenuil

## Al vier jaar gegevens van alle werkgroepen

Vanaf 2008 levert elke uilenwerkgroep zijn steenuilgegevens aan. Tot die tijd was er nog sprake van een groei in groepen die aanleverden. Omdat het aantal groepen dat gegevens aanlevert al 4 jaar gelijk is, wordt de ontwikkeling in het aantal broedgevallen van de steenuil sinds 2008 geheel bepaald door bezetting van 'nieuwe' locaties. Deze resultaten zijn een pluim op het beschermingswerk van u, samen met vele anderen!

## Bijna iedere groep kreeg er wel een paar(tje) bij

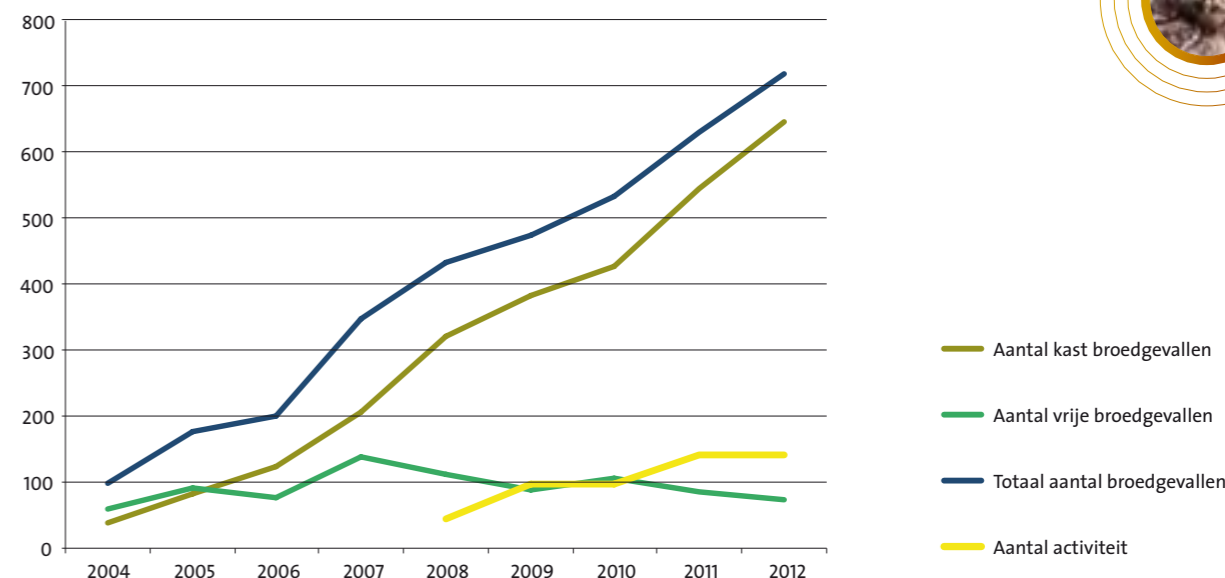
Uit alle gegevens blijkt dat in 2012 bijna iedere werkgroep nieuwe paartjes kon verwelkomen. Bij elkaar opgeteld betekent dat een provinciale toename van 80 broedgevallen ten opzichte van 2011 (+13%). Het aantal vrije broedgevallen nam echter af (van 86 naar 71). Maar, omdat in kasten juist meer werd gebroed, zijn er netto meer broedsels geregistreerd: 719. Volgens een recente aantalschatting van Stone (Steenuilen Overleg

Nederland) broedt daarmee ongeveer 15% van de landelijke populatie in Brabant. Daarmee lopen we nog flink achter op Gelderland, waar bijna de helft van alle steenuilen broedt.

Het aantal plaatsen waar tijdens kastcontroles niet-broedende steenuilen op de nestplaats zijn waargenomen, is ongeveer gelijk gebleven (van 141 naar 138). Dit betekent dat nog steeds veel steenuilen 'ongepaard' bleven. Het inventariseren van roepende mannetjes voorafgaand aan het broedseizoen leverde 44 territoria op. In figuur 2 is de ontwikkeling van het aantal geregistreerde broedgevallen (in nestkast, vrij en totaal) en territoria van de steenuil in Brabant weergegeven. Het aantal geregistreerde broedgevallen neemt nog altijd toe. Opvallend is dat het uiterste westen van Brabant nog steeds weinig broedgevallen zijn (zie figuur 4).



TOT 2008 WAS ER NOG EEN TOENAME IN GROEPEN DIE HUN GEGEVENS AANLEVERDEN, MAAR SINDE DIE TIJD LEVERT IEDEREEN ZE AAN



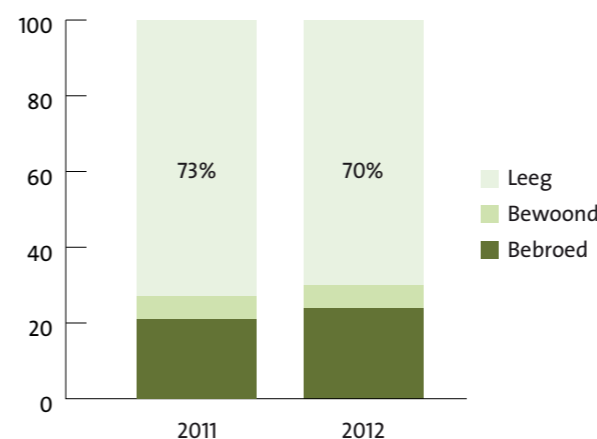
Figuur 2 ► Ontwikkeling aantal geregistreerde broedgevallen (in nestkast, vrij en totaal) en activiteit van de steenuil in Brabant

## Op naar een bezetting van één-derde!

Hoewel er ruim 250 nestkasten werden bijgeplaatst in 2012, raakte een groter aandeel van alle nestkasten bewoond. Dit is veroorzaakt door de toename in aantal broedsels (80) dat geregistreerd werd in 2012. In figuur 3 is te zien dat het aandeel lege nestkasten verder afnam tot 70%. Onderzoek heeft aangetoond dat 95% van de jonge steenuilen zich vestigt binnen een straal van 10km van de nestplaats waar ze zijn geboren. Het plaatsen of verhangen van nestkasten in de nabije omgeving van bestaande broedlocaties (de olievlekmethode) is een aangetoond succesvolle aanpak.

## Grootste toename in Midden-Brabant, kleinste toename in West-Brabant

Het ligt misschien voor de hand, maar in regio's waar al meer broedgevallen voorkomen de toename ook groter is. Het verschil in dichtheden wordt daardoor groter. Regio West-Brabant had met 13% groei, de laagste toename in broedgevallen. Maar met 171 broedgevallen in nestkasten en 11 vrije broedsels, kunnen ook deze groepen tevreden terug kijken op hun seizoen.



Figuur 3 ► Bezetting nestkasten voor de steenuil in de jaren 2011 en 2012



### West-Brabant heeft nieuwe kampioen

26% van alle broedgevallen werd in West-Brabant gevonden. Door een spectaculaire toename in broedgevallen in het Land van Heusden Altena, is de Uilenwerkgroep Drimmelen en Den Hout van Harry Fiolet van de eerste plaats gestoten. De uilenwerkgroep van Altenatuur registreerde maar liefst 44 broedgevallen. "Je begint

je toch af te vragen hoe ver je moet gaan met de bescherming van dit gezellige uiltje", aldus een tevreden coördinator Rinus Punt. Van de groepen die meer dan 10 nestkasten hebben, spant Uilenwerkgroep Drimmelen en Den Hout de kroon. In deze gemeente is 44% van de nestkasten bezet, wat het gemiddelde van West-Brabant (26%) aardig opkrikt.

REGIO WEST		KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	TERRITORIUM	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS- GRAAD
<b>UILENWERKGROEP</b>							
1	VWG BERGEN OP ZOOM	5	0	1	0	18	33%
3	VWG ETTEN-LEUR	13	0	5	0	65	23%
4	VWG VRC ZUNDERT	0	0	0	0	-	-
5	UWG BREDA I	18	0	15	0	118	28%
6	MARK EN LEIJ (ALPHEN)	2	2	0	0	52	4%
7	MARK EN LEIJ (CHAAM)	0	0	0	0	-	-
8	UWG UILENSPIEGEL	0	0	0	0	-	-
9	UWG DRIMMELLEN & DEN HOUT	26	0	5	0	71	44%
10	VWG IVN MARK & DONGE	3	0	1	0	16	25%
11	VWG KEN EN GENIET (DONGEN)	18	1	1	0	48	40%
12	VWG ALTENATUUR	39	5	3	0	139	30%
14	MARK EN LEIJ (BAARLE-NASSAU)	4	0	0	0	29	14%
15	UWG BREDA II	6	0	7	0	61	21%
16	IVN DE WAERDMAN (WEST)	11	0	0	0	51	22%
17	IVN DE WAERDMAN (OOST)	15	0	2	0	62	27%
18	UWG RAAMSDONK	2	1	1	0	5	60%
19	UILENWERKGROEP GILZE EN RIJEN	4	2	6	0	55	18%
21	UWG KLUNDERT EN ZEVENBERGEN	2	0	0	0	25	8%
22	UWG ROOSENDAAL, RUCPHEN EN SPRUNDEL	3	0	2	0	34	15%
<b>SUBTOTAAL</b>		<b>171</b>	<b>11</b>	<b>49</b>	<b>0</b>	<b>849</b>	<b>26%</b>



HET LIGT  
MISSCHIEN  
VOOR DE HAND,  
MAAR IN REGIO'S  
WAAR AL MEER  
BROEDGEVALLEN  
VOORKOMEN IS  
DE TOENAME OOK  
GROTER

### Midden-Brabant groeit

35% van de broedgevallen komt uit Midden-Brabant. Hier steeg het aantal broedsels van 171 naar 206 kastbroedgevallen. Het aantal vrije broedgevallen steeg van 29 naar 39. De bezetting van Vogelwerkgroep de Kempen, springt eruit: maar liefst 35% van de kasten was bezet. De groep had in 2012 48 bezette kasten. Liempde, vorig jaar nog de groep met

het hardste en ging van 9 naar 21 bezette kasten. Het bezettingspercentage van de groep zit daar nu op 24%.



het hoogste bezettingspercentage, ging van een bezettingspercentage van 36% naar 34%. Netto ging de groep echter van 9 naar 11 bezette kasten. De daling in bezettingspercentage is dus vooral te danken aan het plaatsen van extra kasten. Steenuilenwerkgroep Oisterwijk steeg



REGIO MIDDEN		KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	TERRITORIUM	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS- GRAAD
<b>UILENWERKGROEP</b>							
51	VWG MIDDEN-BRABANT	18	0	2	0	117	17%
52	WNL OOST-, WEST- & MIDDELBEERS	15	8	0	17	120	13%
53	NATUURWERKGROEP LIEMPDE	11	1	1	0	35	34%
54	HEEMNATUURGROEP SINT-OEDENRODE	12	7	0	0	61	20%
55	KERK- EN STEENUILGROEP VUGHT	7	0	1	0	67	12%
56	KNNV VWG EINDHOVEN	0	0	0	0	-	-
57	WNL BOXTEL	3	0	1	0	71	6%
58	IVN RIETHOVEN	0	0	0	0	-	-
59	JNW ZIJTAART	1	0	0	0	2	50%
61	VWG IVN OIRSCHOT	17	0	1	0	71	25%
62	VWG IVN VALKENSWAARD	0	0	0	0	-	-
63	VWG GELDROEP	0	0	1	0	7	14%
64	VWG DE KEMPEN	48	1	15	0	182	35%
65	VWG DE PAILJAART (BEST)	9	2	0	0	49	18%
66	UWG HEEZE	1	0	1	0	23	9%
68	IVN SON EN BREUGEL	11	7	9	0	68	29%
69	VOGELASIEL SECOND CHANCE	17	4	4	0	80	26%
71	SWG HEI, HEG EN HOOGEIND	6	0	0	4	27	22%
72	SWG HILVARENBEEK	9	7	14	0	78	29%
73	SWG OISTERWIJK	21	2	3	0	100	24%
<b>SUBTOTAAL</b>		<b>206</b>	<b>39</b>	<b>53</b>	<b>21</b>	<b>1158</b>	<b>22%</b>





ZEKER IN DE EI-FASE ZIJN DE BROEDPAARTJES GEVOELIG VOOR VERSTORING EN KUN JE ZE BETER MET RUST LATEN

's-Hertogenbosch is grootste stijger

Oost-Brabant haalde in 2012 een totaal van 282 broedgevallen (261 kastbroedgevallen en 21 vrije broedgevallen). Een stijging van ruim 10% ten opzichte van 2011. Bijna 40% van alle Brabantse broedgevallen kwam daarmee uit Oost-Brabant. Het

aantal vrije broedgevallen neemt net als in 2010 af. Vogelwerkgroep de Maasheggen springt er in alle opzichte uit. De groep heeft de meeste bezette kasten (51), een hoog bezettingspercentage (50%; hoogst van alle groepen met meer dan 10 kasten) en groeide fors (+34%). Grootste stijger is Vogelwerkgroep 's-Hertogenbosch; de groep ging van 4 naar 6 broedgevallen (+150%). Van de

groepen met meer dan 10 kasten stijgt 't Vuggelke het hardst, deze groep ging van 7 naar 10 broedgevallen (+143%).

Goed jaar voor uilskuikens

Uilenwerkgroepen zijn zeer terughoudend in het uitvoeren van controles tijdens het broedseizoen. Zeker in de ei-fase zijn de broedpaartjes gevoelig voor verstoring en kun je ze beter met rust laten. Toch is het bij veel broedgevallen wel bekend hoeveel jongen er in de kast zaten en hoeveel er uiteindelijk uitvlogen. Dankzij die gegevens kunnen we toch een vergelijking maken van het broedsucces tussen verschillende jaren.

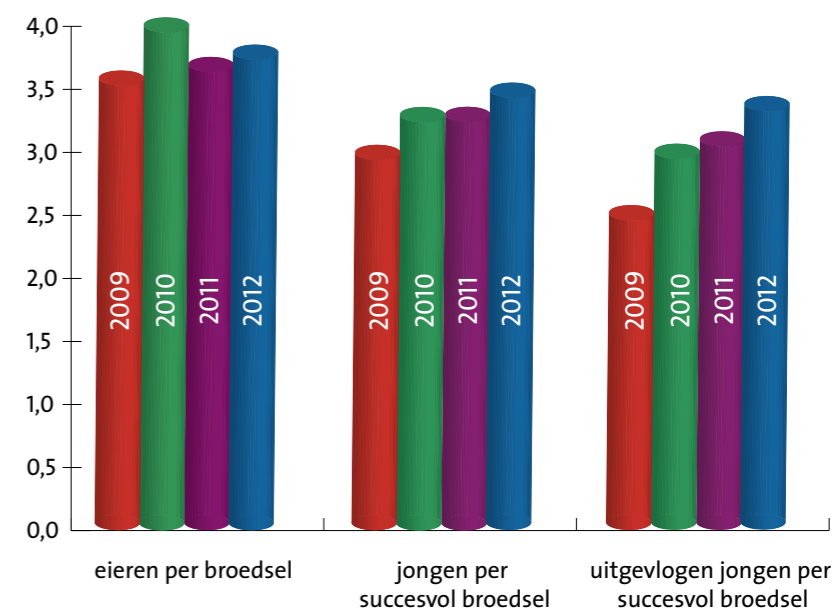
Van de geregistreerde broedgevallen mislukte een kleine tien procent. Het slagingspercentage van de broedsels verschilt amper met 2011 of 2010. De ervarenheid van het broedpaartje speelt waarschijnlijk een grotere rol dan het voedselaanbod.

REGIO OOST	KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	TERRITORIUM	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS-GRAAD	
<b>UILENWERKGROEP</b>							
101	VWG IVN GRAVE	16	0	1	0	40	43%
102	VWG DE ORTOLAAN (LAARBEEK)	14	0	1	0	45	33%
103	SMS/NMC SCHIJNDEL	26	3	6	0	79	41%
104	VWG 'T VUGGELKE	10	0	1	0	23	30%
106	VWG DE MAASHEGGEN	51	4	0	0	101	50%
108	VWG GEMERT	24	0	0	0	37	65%
109	IVN CRANENDONCK	6	1	0	0	14	43%
110	VWG HEEMK. GEMONDE	12	2	0	0	38	32%
111	SWG DE PEEL	24	4	0	1	105	23%
112	VWG VINKEL E.O.	9	0	0	0	19	47%
113	VWG MAASDONK	1	0	0	0	12	8%
114	IVN BERNHEZE	4	0	14	12	53	34%
115	VWG BOEKEL	1	2	7	0	31	26%
116	NESTKASTENWERKGROEP BUDEL	2	1	0	0	16	13%
117	VWG GEFFEN	1	0	0	0	10	10%
118	VWG DE KULERT (DEURNE)	14	0	0	0	76	18%
119	VWG LITHOOIJEN	0	0	0	0	-	-
122	VWG UDEN (WERKGEBIED UDEN)	11	0	3	10	41	34%
105	VWG UDEN (WERKGEBIED KELDONK-ERP-BOERDONK)	12	0	0	0	34	35%
107	VWG UDEN (WERKGEBIED MARIAHEIDE-VEGHEL-VORSTENBOSCH)	4	0	0	0	17	24%
123	VWG OSS	0	0	0	0	1	0%
124	VWG 'S-HERTOGENBOSCH EO	4	2	2	0	10	60%
125	UILENGROEP IVN VEGHEL	2	0	0	0	28	7%
126	IVN BOXMEER	0	0	0	0	-	-
127	VWG RAVENSTEIN E.O.	5	2	1	0	23	26%
128	UWG IVN 'S HERTOGENBOSCH	6	0	0	0	25	24%
129	UWG MAAS EN PEEL	0	0	0	0	-	-
130	VWG CUIJK	2	0	0	0	14	14%
131	UWG ROSMALEN	0	0	0	0	6	0%
<b>SUBTOTAAL</b>							
		261	21	36	23	898	33%
<b>TOTAAL</b>							
		638	71	138	44	2905	27%



Figuur 4 ► Spreiding van nestkasten, broedgevallen, uilenactiviteit en territoria van de steenuil in 2012

Wat wel verschilt tussen de jaren is het aantal uitgevlogen jongen per broedsel. Het seizoen 2012 was voor opgroeiende uilskuikens een erg goed jaar. Niet eerder vlogen er gemiddeld zo veel jongen uit (3,4). Vermenigvuldigen we dit met het aantal succesvolle broedsels, dan zijn vorig jaar 2.201 onervaren steenuilen op zoek gegaan naar een nieuwe vestigingsplaats. Het aantal eieren per broedsel (3,8) verschilt nauwelijks van andere jaren. Dit is niet geheel onlogisch, omdat het aantal eieren vrij stabiel is. Uilen leggen een 'vast' aantal eieren waar – afhankelijk van de voedselsituatie – een deel van de jongen van volwassen wordt.



Figuur 5 ► Aantal geregistreerde eieren per broedsel en jongen of uitgevlogen jongen per succesvol broedsel in de jaren 2009-2012

## Coördinatorenexcursie

Als dank voor de vele inspanningen voor de uilenbescherming is op zaterdag 9 juni een excursiedag georganiseerd voor de groepscoördinatoren. Het programma bestond uit een ontvangst met uitleg van de lokale uilenwerkgroep, een ochtendwandeling door De Vilt, een lunch en een middagwandeling door de Maasheggen.

Vogelwacht De Maasheggen gaf een introductie over hun werkgebied, activiteiten en resultaten. Met 41 broedgevallen van de steenuil en 15 broedgevallen van de kerkuil in totaal 165 nestkasten kreeg Henriette Berkvens de aanwezigen snel onder de indruk. Tijdens de ochtendwandeling gaf Maria van Amstel uitleg over de hoge dichtheid aan broedpaartjes in het gebied. Veel aandacht ging echter naar de jonge steenuilen voor een nestkast in een grote wilg. De middagwandeling werd geleid door de auteur van het boek

'De Maasheggen: Parel van mens en natuur', Marius Grutters. Mensen die meer informatie willen over lezingen, excursies, het Maasheggenvlechten of het Maasheggenboek kunnen een email sturen naar [m.grutters@hccnet.nl](mailto:m.grutters@hccnet.nl). Op de dag was veel ruimte voor uitwisseling en daar werd goed gebruik van gemaakt.



## De kerkuil

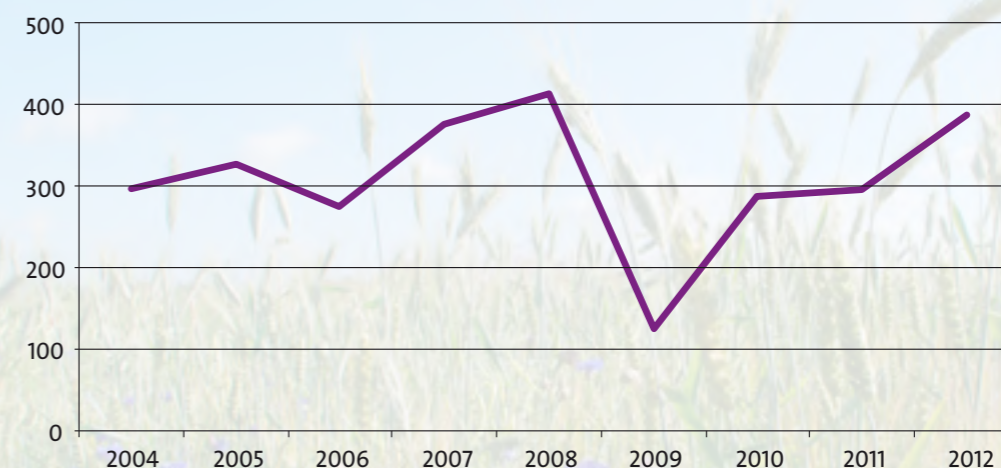
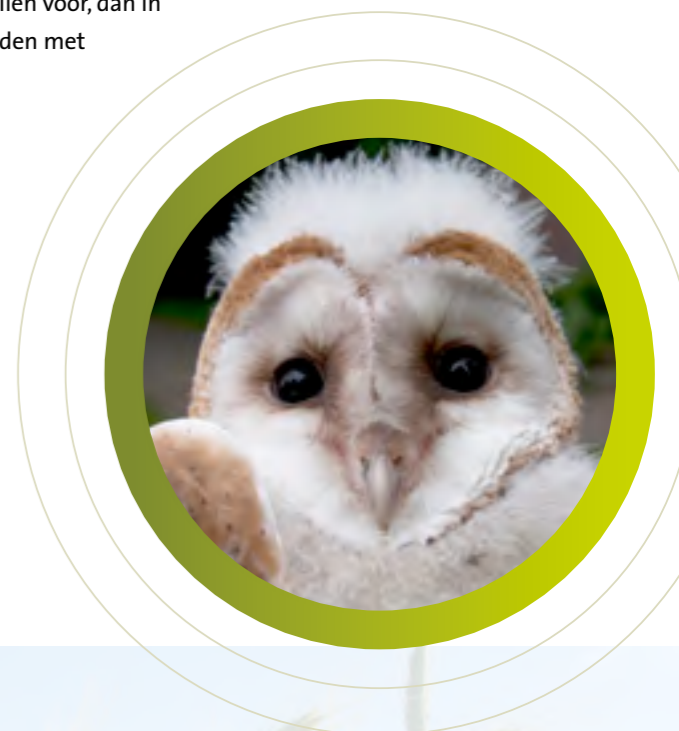
### Net geen recordjaar!

Zevenenvijftig groepen leverden gegevens aan. Dit zijn er iets minder dan vorig jaar, toen 60 groepen hun gegevens naar het Coördinatiepunt stuurden. Veel verschil zal het niet gemaakt hebben; alleen kleine groepen vielen af. Bovendien werden de kasten van één groep elders ondergebracht. Die 57 groepen leverden net geen record aan broedgevallen op. 390 broedsels waren er namelijk in 2012, waarvan 7 vrije broedgevallen. Dit is een flinke toename ten opzichte van 2011, toen er nog 294 broedgevallen waren. De stijging is opmerkelijk, gezien de strenge winter met sneeuw. Ook was het broedsucces van 2011 goed, maar niet buitengewoon bijzonder. Blijkbaar zijn de meeste kerkuilen de winter toch goed doorgekomen en waarschijnlijk heeft Brabant een stevige muizenpiek achter de rug. Zo'n piek komt gemiddeld eens in de zeven jaar voor. De laatste was echter slechts 4 jaar eerder, in 2008. Ook zijn de hoge resultaten deels te verklaren aan het aantal tweede broedsels (ongeveer 16 in 2012, tegen 8 in 2011).

### Wat zegt de omgeving?

Dat er in 2012 veel broedgevallen waren, staat vast. Maar wat voor soort terreinen hebben de Brabantse kerkuilen het liefst? Om die vraag enigszins (er zijn betere manieren) te beantwoorden werd de provincie digitaal in blokken van vijf bij vijf kilometer verdeeld. Per

blok werd uitgerekend hoeveel broedparen er waren, maar ook hoe groot de oppervlakte van de verschillende landgebruiken was. Dus hok 1 heeft 100 hectare bos, 300 hectare grasland..., blok 2 telt 200 hectare loofbos, etc. Wat blijkt: in gebieden met in verhouding veel grasland zitten meer kerkuilen en ze leggen in die gebieden ook meer eieren. Ook in gebieden met veel boomkwekerijen zitten door de bank genomen meer broedparen, maar in deze gebieden worden niet meer eieren gelegd. In vijf bij vijf kilometerblokken met meer variatie in verschillende terreintypen (dus bijvoorbeeld bos, grasland en bebouwing) komen niet meer kerkuilen voor, dan in gebieden met



Figuur 6 ► Ontwikkeling aantal broedgevallen in Brabant



weinig variatie. Maar, ze leggen in gebieden met veel variatie wel meer eieren.  
Dit soort analyses kunnen gemaakt worden als we precies weten waar de kast is geplaatst. Het doorgeven van nauwkeurige coördinaten levert dus niet alleen mooie kaartjes op, maar zorgt ook voor betere informatie over de bescherming.

### Bezetting goed

Over heel Brabant genomen werd ongeveer 17% van de kasten gebruikt om te broeden, met activiteit erbij gerekend geeft dit een bezettingspercentage van 19%. Dat is een lichte toename ten opzichte van 2011 toen 14% bebroed- en 3% bewoond was. West-Brabant heeft met 21% de hoogste bezettingsgraad (was 20% in 2011), gevolgd door Midden- en Oost-Brabant die een bezettingsgraad van 19% en 17% hadden (was respectievelijk 17 en 14%). De bezettingsgraad wisselt fors tussen de groepen. Zo is in Raamsdonk 35% van de kasten bezet en heeft Vogelwerkgroep Maasdonk een bezetting van 64%. Bij Vogelwerkgroep Midden-Brabant was de bezettingsgraad zelfs 100%; in alle drie de kasten zaten broedende uilen. Erg indicatief is het vergelijken van bezettingsgraden tussen groepen overigens niet; de ene groep is namelijk veel actiever met het verwijderen of verplaatsen van niet gebruikte kasten dan de andere. Vergelijken van bezettingsgraden over de tijd levert wel nuttige informatie op.

### Overall meer

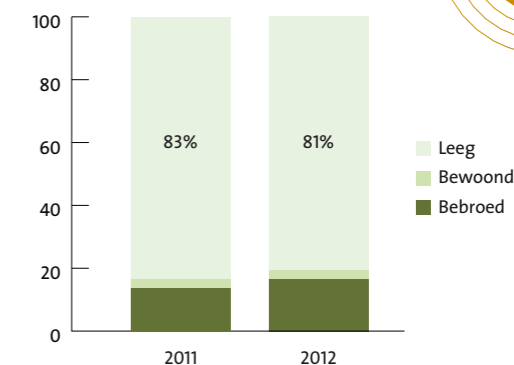
De stijging in het aantal broedgevallen is overal in Brabant te zien. In West-Brabant zijn 38 (132%) extra kastbroedgevallen waargenomen, in Midden-Brabant waren er 36 (153%) meer en in Oost-Brabant werden 27 (128%) extra kastbroedgevallen waargenomen. Daarmee doet Oost-Brabant het in verhouding net als vorig jaar slechter dan West- en Midden-Brabant. Dit verschil is al vaker waargenomen. In goede jaren doen kleigebieden het meestal beter dan zandgebieden, in slechte jaren daarentegen zijn de dalen op het zand ook minder diep.

### Raamsdonk licht, Zundert huilt

40% van de kerkuilen broedt in West-Brabant. Van de groepen met meer dan 10 kasten heeft Raamsdonk de grootste toename; de groep groeit van 1 naar 4 kastbroedgevallen. In aantallen is Uilenwerkgroep Drimmelen & Den Hout het hardst gegroeid. Deze groep groeide van 5 naar 14 kastbroedgevallen. Een geweldige prestatie. Ook Zundert groeide hard (van 16 naar 24 broedgevallen). De uilenbeschermers van Etten-Leur hadden minder geluk. Zij zagen in 2012 6 broedgevallen minder dan in 2011 en moesten het met slechts 3 kastbroedgevallen doen. Ook hun vrije broedgeval verdween. Qua vrije broedgevallen deden alle groepen het slecht: alleen Drimmelen & Den Hout hield een vrij broedgeval over. Vaak wordt in de buurt van vrije broedgevallen namelijk een kast geplaatst en gaan de uilen daar liever broeden.



BLIJKBAAR ZIJN DE MEESTE KERKUILEN DE WINTER TOCH GOED DOORGEKOMEN EN WAARSCHIJNLIJK HEEFT BRABANT EEN STEVIGE MUIZENPIEK ACHTER DE RUG



Figuur 7 ► Bezetting nestkasten voor de kerkuil in 2012

### Forse groei in Midden-Brabant

Midden-Brabant groeide fors en ging van 88 naar 107 broedgevallen. 28% van de Brabantse kerkuilen broedt nu in Midden-Brabant (was 25%). Vogelwerkgroep de Kempen maakte een sterke groei door. In totaal ging de groep (die uit twee nummers bestaat) van 20 naar 41 legsels (bezettingsgraad: 22%). Een forse toename. Ook Middel- en Westelbeers groeide flink (van 6 naar 10 broedsels, bezettingsgraad nu 24%). Zijtaart ging juist hard achteruit. De groep telt nu slechts 1 broedgeval, terwijl dat er in 2011 nog 3 waren. Hopelijk groeit de groep weer in 2013. Midden-Brabant verloor één vrij broedgeval.

REGIO WEST	KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS- GRAAD	
<b>UILENWERKGROEP</b>						
2	IVN DE WAERDMAN	7	0	2	83	11%
6	VWG KEN EN GENIET (DONGEN)	13	0	0	59	22%
13	UWG BERGEN OP ZOOM	11	0	6	58	29%
20	VWG ETEN-LEUR	3	0	0	17	18%
27	VWG ZUNDE	24	0	2	86	30%
41	VWG ALTENATUUR	13	0	0	45	29%
44	UWG OUD GASTEL (ROOSENDAAL)	0	0	2	32	6%
45	UWG DRIMMELLEN & DEN HOUT	14	1	1	53	28%
51	MARK & LEIJ (CHAAM)	14	0	0	59	24%
52	MARK EN LEIJ (ALPHEN)	5	0	0	19	26%
54	RAAMSDONK	4	0	2	17	35%
58	UWG ULVENHOUT	0	0	0	5	0%
59	UWG BAARLE (MARK EN LEIJ)	10	0	0	34	29%
60	VWG ALTENATUUR (BIESBOSCH)	0	0	0	13	0%
73	UWG GILZE EN RIJEN	8	0	6	28	50%
74	IVN VWG VALKENSWAARD	1	0	0	4	25%
80	UWG BREDA	5	0	8	68	19%
81	UWG KLUNDERT EN ZEVENBERGEN	9	0	0	42	21%
82	UWG ROOSENDAAL, RUCPHEN EN SPRUNDEL	12	0	3	152	10%
<b>SUBTOTAAL</b>		<b>153</b>	<b>1</b>	<b>32</b>	<b>874</b>	<b>21%</b>

REGIO MIDDEN	KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS- GRAAD	
<b>UILENWERKGROEP</b>						
4	HEEMNATUURGROEP SINT-OEDENRODE	11	1	0	55	20%
5	KNNV VWG EINDHOVEN	4	0	0	17	24%
7	KWG OISTERWIJK-HAAREN	5	1	1	73	8%
10	NATUURWERKGROEP LIEMPDE	7	1	0	49	14%
14	VWG DE KEMPEN	21	0	1	93	24%
17	VWG DE PAILJAART (BEST)	1	0	1	16	13%
23	VWG GELDROP	0	0	0	5	0%
32	VWG IVN VALKENSWAARD	0	0	0	3	0%
33	WNL OOST-, WEST- & MIDDELBEERS	10	0	0	42	24%
34	IVN RIETHOVEN	0	0	0	2	0%
35	WNL BOXTEL	2	0	8	37	27%
37	VWG MIDDEN-BRABANT	3	0	0	3	100%
43	JNW ZIJTAART	1	0	0	13	8%
46	VWG IVN OIRSCHOT	7	0	1	27	30%
57	UWG HILVARENBEEK	7	0	0	27	26%
66	KERK- EN STEENUILGROEP VUGHT	5	0	2	47	15%
68	SWG HELVOIRT EO	-	-	-	-	-
71	VWG DE KEMPEN	20	3	1	109	19%
88	UWG SON EN BREUGEL	0	0	0	10	0%
<b>SUBTOTAAL</b>		<b>104</b>	<b>6</b>	<b>15</b>	<b>628</b>	<b>19%</b>



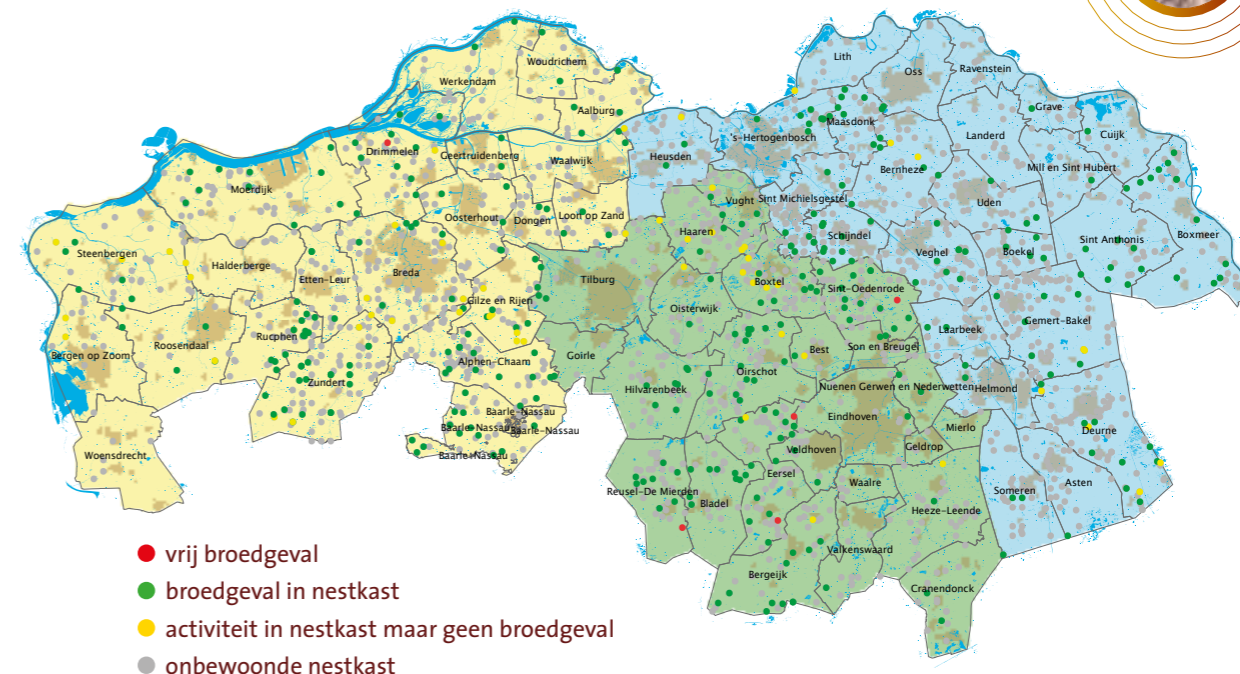
**GEEN VRIJE BROEDGEVALLEN MEER IN OOST-BRABANT**

**Weer stijging voor Oost-Brabant**

Drieëndertig procent van de Brabantse broedgevallen wordt gevonden in Oost-Brabant. Het aantal broedgevallen steeg van 97 naar 126 kastbroedgevallen. De resultaten zijn beter dan 2011, toen nam het aantal broedgevallen in het district nog af. Twee groepen zagen hun

aantal broedgevallen verdubbelen: Gemonde (nu 6, was 3) en Bernheze (nu 2 was 1). Vogelwerkgroep Maasheggen (nu 21 broedgevallen) en 't Vuggelke Bakel (nu 6 broedgevallen) stegen 6 broedgevallen. Vrijwel alle groepen stegen of bleven constant. Alleen 's-Hertogenbosch (van 10 naar 9), KNNV Helmond (van 2 naar 1 broedgeval) en werkgebied Keldonk-Erp-Boerdonk van Vogelwacht Uden (van 5 naar 3 broedgevallen) zagen hun aantallen dalen. Vrije broedgevallen spelen geen rol meer in Oost-Brabant.

REGIO OOST	KAST BROEDGEVAL	VRIJ BROEDGEVAL	ACTIVITEIT	AANTAL KASTEN	BEZETTINGS- GRAAD	
<b>UILENWERKGROEP</b>						
1	IVN CRANENDONCK	2	0	0	6	33%
9	VWG IVN DE GROENE OVERLAAT (CUIJK)	1	0	0	1	100%
11	VW DE MAASHEGGEN	21	0	0	67	31%
12	VWG DE TORENVALK (ZEELAND)	0	0	0	8	0%
15	VWG DE KULERT (DEURNE)	7	0	6	81	16%
16	VWG DE ORTOLAAN (LAARBEEK)	6	0	0	39	15%
18	UWG DE PEEL	1	0	0	33	3%
19	VNW 'S HERTOGENBOSCH E.O.	9	0	1	53	17%
21	VWG GEMERT	7	0	0	62	11%
22	VWG KNNV HELMOND	1	0	0	17	6%
24	VWG IVN WAALRE	0	0	0	1	0%
25	VOGELWACHT UDEN (WERKGEBIED MARIAHEIDE - VEGHEL - VORSTENBOSCH)	6	0	0	31	19%
28	VWG OSS	0	0	0	29	0%
29	VOGELWACHT UDEN (WERKGEBIED ODILIAPEEL - VOLKEL - ZEELAND)	6	0	0	46	13%
30	UWG HEEZE	0	0	1	4	25%
40	VWG HEEMK. GEMONDE	6	0	0	34	18%
48	UWG DE PEEL	9	0	0	78	12%
49	UWG SCHIJNDEL	16	0	0	60	27%
50	VOGELWACHT UDEN (WERKGEBIED KELDONK - ERP - BOERDONK)	3	0	0	24	25%
55	LAND VAN CUIJK	1	0	0	16	6%
56	VWG IVN BAKEL ('UT VUGGELKE')	6	0	1	36	19%
61	IVN BERNHEZE	2	0	2	13	31%
63	VWG BERNHEZE (VINKEL E.O.)	1	0	0	6	17%
64	VWG IVN GRAVE EO	1	0	0	10	10%
65	VWG GEFFEN	4	0	0	13	31%
67	VWG RAVENSTEIN	0	0	0	10	0%
69	VWG MAASDONK	7	0	0	11	64%
70	VOGELWACHT UDEN (WERKGEBIED VENHORST - BOEKEL)	3	0	0	18	17%
78	VWG DE PEEL	0	0	0	20	0%
<b>SUBTOTAAL</b>		126	0	11	827	17%
<b>TOTAAL</b>		383	7	58	2329	19%



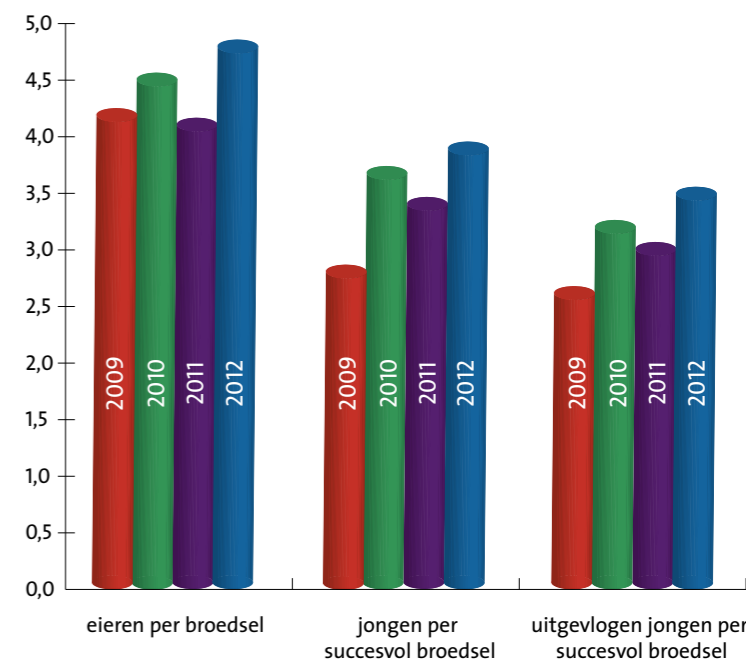
Figuur 8 ► Spreiding van nestkasten, broedgevallen, uilenactiviteit en territoria van de kerkuil in 2012

**Broedsucces**

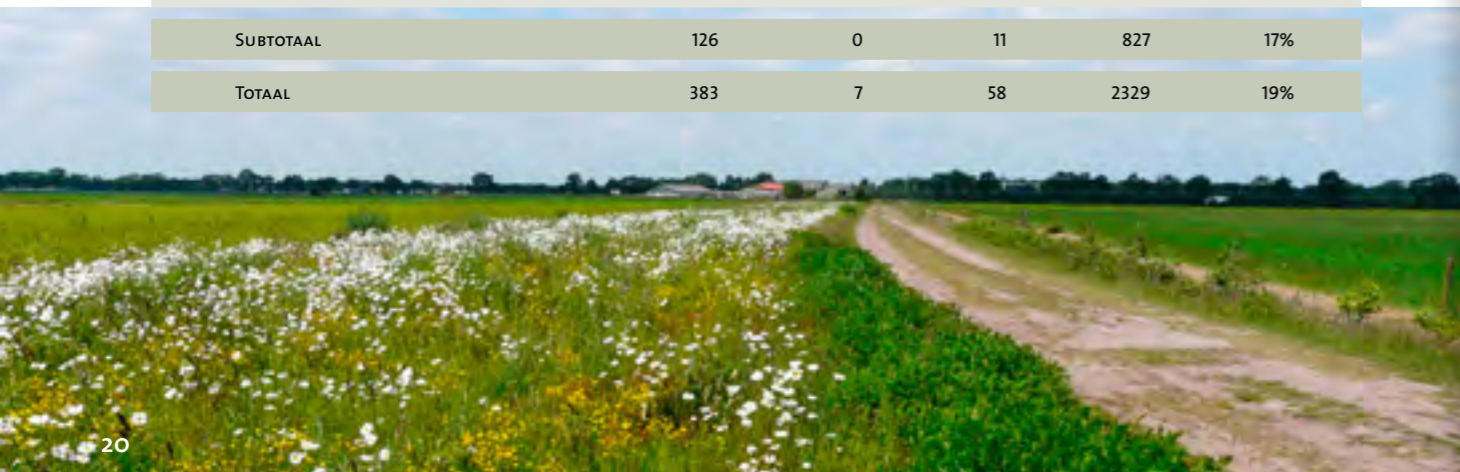
Maar uiteindelijk draait het om het harde resultaat. Gemiddeld werden per broedgeval 4,83 eieren gelegd, 3,93 kwamen gemiddeld uit, en 3,52 jongen per broedsel vlogen uit. Het broedsucces lag in 2012 op 95%. Dat is ietsjes minder dan in 2011 toen 96% van de broedgevallen succesvol was. De aantallen eieren per broedgeval zijn wel omhoog gegaan; in 2011 waren er 4,1 eieren per broedgeval, 3,7 eieren kwamen uit en gemiddeld 3,0 jongen uitvlog. Dit resultaat is verrassend: normaal gesproken is, wanneer er meer broedgevallen zijn, het broedsucces wat lager. Uilen ondervinden namelijk toch concurrentie van elkaar. Dat wordt ook teruggezien in de vijf bij vijf kilometerhokken. Broedparen met veel andere broedparen in de buurt, leggen gemiddeld minder eieren. Dit wil trouwens niet zeggen, dat meer kasten plaatsen geen zin heeft, want meer uilen zorgt nog altijd voor meer bebroede eieren.



**OOST-BRABANT DOET HET IN VERHOUDING SLECHTER DAN WEST- EN MIDDEN-BRABANT**



Figuur 9 ► Broedsucces van de kerkuil in de jaren 2009-2012





## Kampioen onder de kasten

### Welke kasten zijn het vaakst gebruikt?

2.329, zoveel kerkuilkasten staan er in totaal in de database van Brabants Landschap. Een deel van die kasten is inmiddels verdwenen, of is nog nooit door uilen gebruikt. Anderen zijn af en toe of vaak bebroed. Op 31 kasten zat de afgelopen vier jaar elk broedseizoen een broedende uil. Daarvan zijn vier kasten absolute kampioenen vanwege het aantal jaar dat ze in gebruik zijn. Wat is het geheim?



WE HIELDEN  
ONS HART  
VAST TOEN DE  
BOUWVAKKERS  
KWAMEN

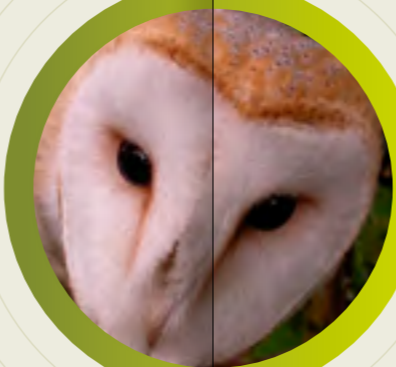
### Plaats 1. De kerk van Westerhoven – Vogelwerkgroep de Kempen

In 1965 werd voor het eerst een broedgeval in de kerk van Westerhoven geregistreerd. Sinds die tijd heeft de kerkuil er minstens 18 keer gebroed. Sindsdien heeft de kerkuil er bijna jaarlijks - minstens 18 keer - gebroed. Van alle kasten waar de afgelopen vier jaar continu is gebroed, heeft deze kast in alle jaren de meeste broedsels voort gebracht. Mark Sloendrecht, kerkuilcoördinator bij Vogelwerkgroep de Kempen, reageert een beetje

trots, maar wijst meteen naar Wim van der Voort. *“Hij is de vorige coördinator en heeft de kast in 1989 geplaatst, hem komt alle eer toe. Vanaf 2004 controleert en onderhoud Dirk Timmermans deze kast.”* De kast hangt op een kerkzolder, op een rustige plek met uitvlieg mogelijkheden richting het beekdal van de Keersop. *“Wat het geheim nu precies is, weet ik ook niet.”* Maar aan de kerk kleefte duidelijk iets bijzonders. *“In de braakballen van 2009 werd door pluizers van zoogdierverseniging VZZ een schedel gevonden van de zeldzame Waterspitsmuis (Neomys fodiens) en in de zomer komen er op de kerkzolder ook Grootoorvleermuizen (Plecotus spec.) voor.”* Uilenwerkgroep de Kempen doet er alles aan om de vogel in de kerk te houden. *“Daarom geven we voorlichting en hebben we vaak twee kasten op een kerkzolder hangen. Die tweede kast wordt door de oudervogels - als de jongen vijf weken oud zijn - gebruikt om zelf een rustige plek te hebben (roesten). In 2010 en 2011 maakten we ons wel zorgen toen pastoor Rijkers vertelde dat de kerk aan de buitenzijde werd gerenoveerd. We hebben toen vooral geprobeerd om rust op de zolder te krijgen, vooral wanneer de oudervogels op de eieren zitten. We hielden ons hart vast toen de bouwvakkers kwamen, maar het is allemaal goed gekomen. Vorig jaar werden nog vijf jongen groot gebracht.”*

### Gedeelde plaats 2. Drie kasten – Vogelwerkgroep 's-Hertogenbosch (één kast) en Vogelwerkgroep de Kulert Deurne (twee kasten)

Daarna volgen drie kasten die veertien jaar zijn bebroed. Eén daarvan is een nestkast in Rosmalen van Vogelwerkgroep 's-Hertogenbosch. Ook twee kasten van Vogelwerkgroep de Kulert uit Deurne zijn 14 jaar bebroed. Coördinator Henk Cleutjens weet onmiddellijk



om welke kasten het gaat. *“Eén kast hangt op een rustige zolder van een voormalige boerderij in een afwisselend landschap rond de St. Jozefparochie. De andere kast hing eerst in een open schuur aan de rand van de Deurnese Peel en is later succesvol verhuisd naar een naburige duiventil. De randgebieden van de Deurnese Peel zijn rustig en gevarieerd en daarmee ons meest succesvolle gebied. De zoogdierverseniging is wat blij met de braakballen uit dit gebied (o.a. waterspitsmuis).”*

### Plaats 3. Voormalige boerderij bij Zeilberg – Vogelwerkgroep de Kulert Deurne

Deze kast werd sinds 1998 elk jaar behalve in 1999 bebroed. *“Hij hangt op een rustige zolder van een voormalige boerderij bij Zeilberg. Het controleren moet voorzichtig gebeuren want de zoldervloer is erg krakkemikig.”* Deze kast hing eerder in een naburige veldschuur die is afgebroken en ook deze kast is met succes verhuisd. Er bestaan plannen voor een grondige renovatie van de boerderij, maar door de crisis gaat die (voorlopig?) niet door.

### Wat zegt dit over de kwaliteit van de andere kasten?

Bijzonder is het natuurlijk wel, zo'n eerste plaats. Achttien keer bebroed, maar daarmee zijn de andere nestkasten niet slechter. *“Vaak zie je dat uilen twee kasten gebruiken en pendelen tussen de ene en de andere plaats”,* zegt Mark van Vogelwerkgroep de Kempen. De broedresultaten in kasten die de afgelopen vier jaar continu bebroed waren, zijn niet beter dan de broedresultaten in kasten die minder vaak bebroed werden.

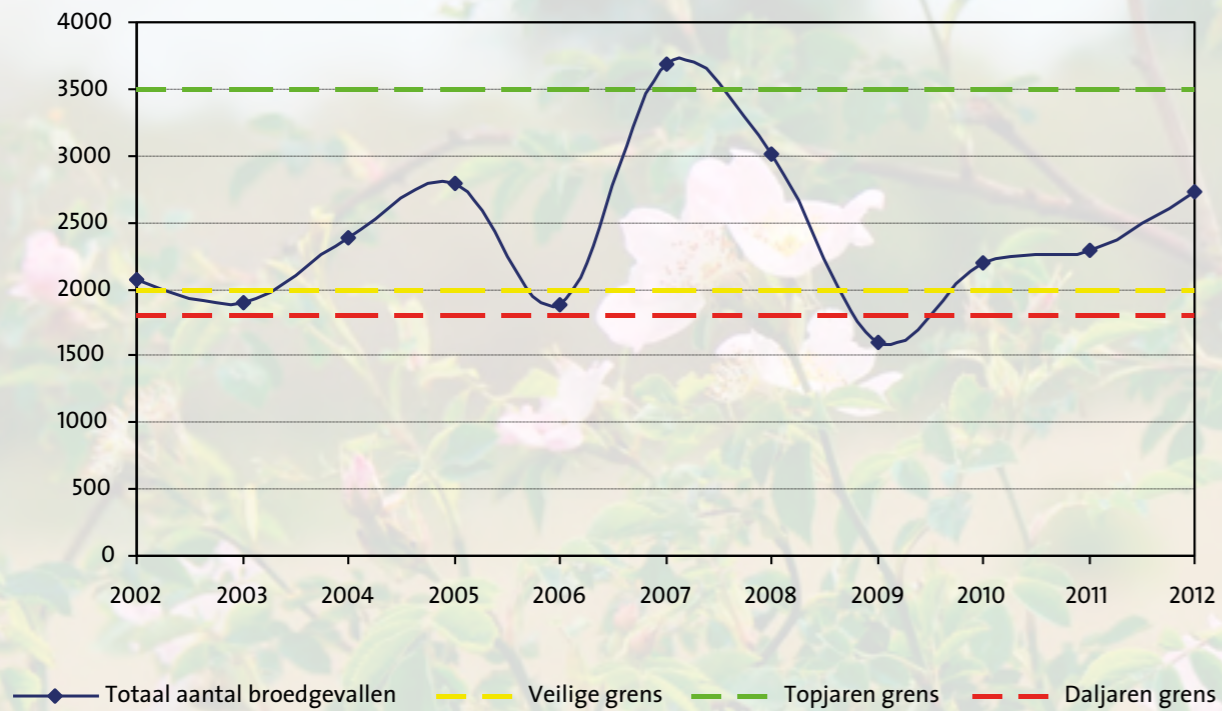


# Landelijk beeld

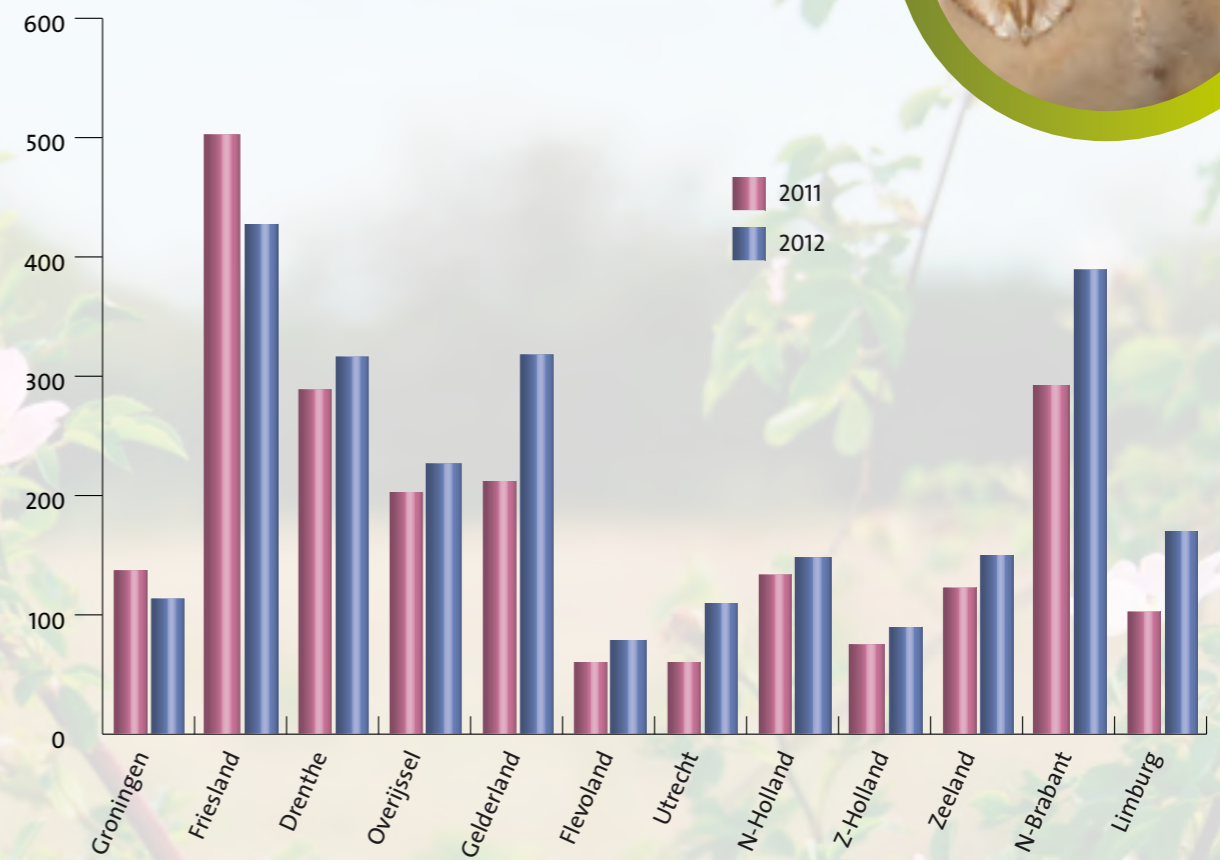
## Ook landelijk krabbelt de kerkuil uit het dal

Terwijl de Brabants kerkuilen nagenoeg terug lijken te zijn op het niveau van 2007-2008, is dat bij de landelijke populatie nog niet geval. De Kerkuilenwerkgroep Nederland zette alle resultaten op een rij en zag een stijging van 14% ten opzichte van 2011.

Zo'n 15% van alle broedgevallen werden geregistreerd in Brabant. Daarmee is onze provincie met de tweede plaats een belangrijke provincie voor de kerkuilen. Friesland neemt met 429 broedsels, 17% voor zijn rekening en blijft daarmee de top-provincie. Samen met de Groningen was Friesland tevens de enige provincie die een afname registreerde.



Figuur 10 ► Ontwikkeling broedgevallen kerkuil in Nederland



Figuur 11 ► Resultaten kerkuil in Brabant en de andere provincies

# Bijlagen

## Bijlage 1 ► Provinciale overleggroep Steenuil en Kerkuil

Provinciale overleggroep steen- en kerkuil		
Naam	Functie	Telefoon
Jochem Sloothaak	Provinciaal Coördinator Brabants Landschap	0411-664011
Henk Cleutjens	Regiocoördinator Kerkuil Oost-Brabant	0493-317159
Harry Fiolet	Regiocoördinator Kerkuil West-Brabant	0168-483865
John Hermans	Regiocoördinator Steenuil Oost-Brabant	0413-272777
Martin van Leest	Regiocoördinator Steenuil West-Brabant	076-5656713
Joost Nijkamp	Regiocoördinator Steenuil / Kerkuil Midden-Brabant	073-6423947
Marco Renes	Veldmedewerker Brabants Landschap Oost-Brabant	0499-327345
Arjen Stoop	Veldmedewerker Brabants Landschap West-Brabant	076-5024517
Karel Voets	Veldmedewerker Brabants Landschap Midden-Brabant	0411-632663

## Bijlage 2 ► Contactpersonen voor steen- en kerkuilwerkgroepen in Brabant

### Regio West-Brabant

	Contactpersoon	Email	Telefoon	Groepsnr. SU	Groepsnr. KU
UWG Bergen op Zoom	Ton Bakker	bakker.karman@home.nl	0164 68 71 84	1	13
IVN De Waerdman (Oost)	Harrie Smits	harriesmits@gmail.com	0416 37 36 28	17	2
IVN De Waerdman (West)	Kees Kraneveld	kraneveld@hotmail.com	0416 33 64 99	16	2
Mark & Leij (Chaaam)	Wim Cornelissen	wimelly@planet.nl	076 56 41 354	7	51
Mark en Leij (Alphen)	Will Woestenberg	wpmwoestenberg@planet.nl	013 50 82 128	6	52
UWG Ulvenhout	Bert Feskens	feskens@ndc-cranes.nl	06 531 741 38	-	58
Raamsdonk	Gert-Jan Fens	g.fens@zonnet.nl	0162 51 97 86	18	54
UWG Baarle (Mark en Leij)	Johan Versmissen	versmissen@telenet.be	003214 69 91 36	14	59
UWG Breda	Martin van Leest	mvanleest@planet.nl	076 56 56 713	5, 15	80
UWG Drimmelen & Den Hout	Harry Fiolet	hgfiolet@hetnet.nl	0168 48 38 65	9	45
UWG Gilze en Rijen	Maaïke Riemslag	m.riemslag-ansems@planet.nl	0161 45 28 94	19	73
UWG Uilenspiegel	Bas Dielen	sld_dielen@hotmail.com	013 515 94 27	8	85
UWG Moerdijk	Wim de Vries	uwg.moerdijk@hotmail.nl	0168 33 56 51	21	81
UWG Oud Gastel (Roosendaal)	Johan Godschalk	jgodschalk@home.nl	0165 51 32 89	-	44
UWG Roosendaal, Rucphen en Sprundel	Leon Testers	leontesters@hotmail.com	0165 55 06 58	22	82
VWG VRC Zundert	Charles Brosens	info@vrczundert.nl	076 59 74 165	4	-
VWG Altenatuur	Arie van de Herik	arievandeharik@hotmail.com	0183 30 41 93	12	-
VWG Altenatuur	Rinus Punt	mlpunt@hetnet.nl	0416 35 23 01	-	41
VWG Altenatuur (Biesbosch)	Peter Leeuwis	pleeuwis@hetnet.nl	0183 30 37 40	-	60
VWG Etten-Leur	Harry Bode	harry.bode@hetnet.nl	0168 325429	3	-
VWG Etten-Leur	Mark van der Zijden	mvdzijden@home.nl	0165 30 45 64	-	20
VWG IVN Mark & Donge	Bart Jaspers	bart.jaspers@kpnmail.nl	06 484 055 84	10	-
VWG Ken en Geniet (Dongen)	Thieu Verharen	thieuverharen@kpnplanet.nl	0162 315480	11	6
VWG Rucphen	Jan Kiewit	j.kiewit@wanadoo.nl	076 50 33 630	-	53
VWG Zundert	Ad van Gastel	ad.van.asten@euphony.net.be	076 59 85 332	-	27

### Regio Midden-Brabant

	Contactpersoon	Email	Telefoon	Groepsnr. SU	Groepsnr. KU
Heemnatuurgroep Sint-Oedenrode	Hein de Koning	heindekoning2@kpnmail.nl	0413 47 60 29	-	4
Heemnatuurgroep Sint-Oedenrode	Mari de Wit	mwit@ibn-groep.nl	0413 47 58 40	54	-
IVN Riethoven	Dirk Timmermans	stalwalik@freeler.nl	0497 51 48 88	58	-
IVN Riethoven	Jan Das	jandas61@gmail.com	040 20 16 075	-	34
UWG Son en Breugel	Bert van Oosten	bertvanoosten@kpnplanet.nl	0499 471319	68	63
JNW Zijtaart	Jan Timmers	j.timmers@hetnet.nl	0413 36 27 10	59	43
Kerk- en Steenuilgroep Vught	Simon Teerink	simonteerink@online.nl		55	66
KNNV VWG Eindhoven	G. Tielemans	detielies@hotmail.com	040 21 20 794	56	5
Natuurwerkgroep Liempde	Toon Ondersteijn	a.onder@home.nl	073 59 42 796	53	8,10
SWG Hei, Heg en Hoogeind (Leende)	Adri Staals	a.staals56@upcmail.nl		71	74
SWG Helvoirt eo	Ad van Opstal	a.van.opstal@hetnet.nl	0411 64 25 65	-	68
SWG Hilvarenbeek eo	Peer Busink	p.busink@gmail.com	013 505 03 25	72	57
SWG Oisterwijk	Anita van Dooren	jmvandooren@home.nl	013 52 16 829	73	-
KWG Oisterwijk-Haaren	Gijs van der Weerden	g.vdweerden@home.nl	0411 68 38 01	-	7
SWG Tilburg eo	Jan van Rijsewijk	jmvanrijsewijk@home.nl	0416 36 15 03	51	37
Second Chance (Lage Mierde)	Kees van Limpt	vromansvanlimpt@hotmail.com	013 50 91 846	69	-
VWG De Kempen	Mark Sloendrecht	markenrian@planet.nl	040 25 43 287	-	14,71
VWG De Kempen	Wil de Veer	celwin27@hotmail.com	06 559 883 28	64	-
VWG De Pailjaart (Best)	Marco Renes	marcorenes@onsbrabantnet.nl	0499 32 73 45	65	17
VWG Geldrop	Jac Klomp	j.klomp789@upcmail.nl	040 28 57 404	63	23
VWG IVN Oirschot	Rinus Sterken	uilenwerkoirschot@live.nl	0499 57 53 84	61	46
WNL Bostel	Hen Maas	hen.maas@gmail.com	0411 67 48 86	57	35
UWG Heeze	Rien Swinkels	m.swinkels12@chello.nl	040 226 28 57	66	30
WNL Oost-, West- & Middelbeers	Rinus van den Boomen	ann.denboom@planet.nl	013 51 41 940	-	33
WNL Oost-, West- & Middelbeers	Noud Janssen	janssentorenavalk@elda.nl	0497 59 16 41	52	-



## Regio Oost-Brabant

	Contactpersoon	Email	Telefoon	Groepsnr. SU	Groepsnr. KU
IVN Bernheze	Berry Setton	fam.setton@gmail.com	0412 45 33 63	114	61
IVN Boxmeer	Marius Grutters	m.grutters@hccnet.nl	0478 63 20 67	126	
IVN Cranendonck	Piet van den Eijnde	eijnde01@hetnet.nl	0495 59 32 42	109	1
Nestkastenwerkgroep Budel	Wil Beeren	w.beereng@upcmail.nl	0495 49 34 37	116	-
SWG 's-Hertogenbosch	Jan Timmers	jantim41@gmail.com	073 61 03 910	128	-
UWG Schijndel	Addy van der Heijden	uwgs@onsmail.nl	073 54 78 360	103	39,49
UWG De Peel	Jo van Zanten	j.vanzanten7@chello.nl	0493 49 28 27	111	18,48
UWG IVN Veghel	Peter van der Heyden	pj.vdheijden@kpnplanet.nl	06 532 353 89	125	-
UWG Maas en Peel	Leo Janssen	geen email	0478 58 21 75	129	-
Vogelwacht Uden eo	John Opdam	johnhenheidopdam@kpnmail.nl	0413 25 51 79		
- Werkgebied Uden	John Opdam	johnhenheidopdam@kpnmail.nl	0413 25 51 79	122	29
- Werkgebied Keldonk - Erp - Boerdonk	Tiny van den Elsen	m.vd.elsen@home.nl	0413 21 33 49	105	50
- Werkgebied Mariaheide - Veghel - Vorstenbosch	J. van der Tillaart	jpgvandentillaart@home.nl	0413 34 35 09	107	25
- Werkgebied Odiliapeel - Volkel - Zeeland	John Hermans	g.hermans25@kpnplanet.nl	0413 27 27 77	-	29
- Werkgebied Venhorst - Boekel	Rien de Mol	riendemol@hotmail.com	-	-	70
VNW 's Hertogenbosch e.o.	Joost Nijkamp	joost.nijkamp@home.nl	073 64 23 947	124	19
VW De Maasheggen	Maria van Amstel	richa58@hetnet.nl	0485 36 20 20	106	11,36
VW De Maasheggen	Leo Daanen	leodaanen@freeler.nl	0485 36 21 61	106	11,36
VWG Boekel - Venhorst	Martien Janssen	martien_maria_janssen@outlook.com	0492 32 20 77	115	-
VWG De Kulert (Deurne)	Henk Cleutjens	henkcleutjens@cs.com	0493 31 71 59	-	15
VWG De Kulert (Deurne)	Rob Boesten	boestenr@hetnet.nl	0493 69 44 01	118	-
VWG De Ortoalaan (Laarbeek)	Marc Verbeten	marc.verbeeten@live.nl	0492 38 37 87	102	16
VWG De Torenvalk (Zeeland)	Rien de Louw	pa7pyr@amsat.org	0486 45 22 40	-	12
VWG Gemert	Martin Vink	martvink@kpnplanet.nl	0492 36 57 26	108	21
VWG Heemk. Gemonde	Toon Ondersteijn	a.onder@home.nl	073 59 42 796	110	40
VWG IVN Bakel ('ut Vuggelke')	Koen Hillekens	khillekens@ziggo.nl	0492 34 31 61	-	56
VWG IVN Bakel ('ut Vuggelke')	Leo van Gerwen	leo-angelien@chello.nl	0492 34 27 39	104	-
VWG IVN De Groene Overlaat (Cuijk)	Koos Elbers	elbkat@planet.nl	0485 32 12 70	130	9
VWG IVN Grave eo	Lia Stevens	gerr.stevens@planet.nl	0486 41 14 04	101	64
VWG Oss	Henk van Grunsven	hvgrunsv@caiway.nl	0412 40 21 57	123	28
VWG Geffen	Rien van den Hurk	hurkerp@hetnet.nl	073 53 21 673	117	65
VWG Lithoijen	Clemens Theunisse	clementheunisse@gmail.com	0412 48 23 06	119	-
VWG Maasdonk	Otto Kwak	otto.kwak@home.nl	073 52 18 279	113	69
VWG Bernheze (Vinkel e.o.)	Martien van Niftrik	mvanniftrik@home.nl	073 53 21 182	112	63
VWG Ravenstein	Pierre de Kleijn	pierre.rian@kpnplanet.nl	0486 41 39 67	127	67
VWG Ravenstein	Willy Hendriks	willie.hendriks@planet.nl	0486 41 15 37	127	67
VWG KNNV Helmond	Toon van Rijt	afmvrijt@upcmail.nl	0492 54 57 01	-	22



Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Provincie Noord-Brabant en de Nationale Postcode Loterij





*natuur dichtbij huis*

**Brabants Landschap**

Coördinatiepunt Landschapsbeheer

**ADRES**

Postbus 80, 5076 ZH Haaren

Telefoon: 0411 66 40 10

Website: [www.brabantslandschap.nl](http://www.brabantslandschap.nl)

E-mail: [info@brabantslandschap.nl](mailto:info@brabantslandschap.nl)

**BEZOEKADRES**

Kasteelboerderij van Nemelaer

Kasteellaan 4 in Haaren.

